

Viktig avhandling om homohistoria

Edelberg, Peter *Storbyen trækker: Homoseksualitet, prostitution og pornografi i Danmark 1945–1976* (diss.). Köpenhamn: Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2012 (347 sidor)

PERIODEN 1961–1965 ÄR i Danmark känd som den tid när ”*den grimme lov*” (den vidriga lagen) var i kraft. Lagen, som förbjöd köp av sexuella tjänster av personer av samma kön om säljaren var under 21 år gammal, var skapad för att stävja gatuprostitutionen bland pojkar och unga män, så kallade *trækkerdreng*e. Redan när den infördes var lagen dock föråldrad. *Trækkerdreng*en var på väg att försvinna från Köpenhamns gator och dessutom hade attityderna till homosexualitet ändrats. Många hävdade att lagen bara ledde till ökad utpressning av homosexuella män.

Om denna tid, men framför allt om dessa attitydförändringar, har historikern Peter Edelberg skrivit en avhandling som ifrågasätter en del vedertagna sanningar. Polisinspektör Jens Jersild har tidigare framställts som en dansk McCarthy, som skoningslöst förföljde homosexuella. Edelberg vill i stället visa på Jersilds betydelse i ett större historiskt skeende av sexuell disciplinering. Jersild, menar han, var instrumentell för att introducera en modernare syn på homosexualiteten, som gjorde en klar skillnad mellan homosexualitet och pedofili.

Edelberg utgår från en teori om hur (homo)sexuella identiteter och praktiker konstrueras fortlöpande, en teori som huvudsakligen bygger på nyare Foucaultläsningar, särskilt då Dorthe Gert Simonsens. Hennes begrepp ”radikal historicitet” är viktigt för Edelberg, då det innefattar en historisering och precisering av själva konstruktionsprocessen.

Avhandlingen visar hur 1950-talets "homosexuelle man" skilde sig från 1970-talets "homosexuelle man". På 1950-talet innefattade den homosexuella subkulturen en lång rad praktiker, legala och illegala, inklusive att män betalade för sexuella tjänster. På 1970-talet var både den homosexuella subjektiviteten och subkulturen inriktade på ideal om parbildning mellan jämnåriga och jämställda parter, byggd på ömsesidig sympati. Subkulturen uteslöt icke-homosexuella och drog även en tydlig gräns mellan homosexualitet och pedofili. Detta skifte tillskriver Edelberg i hög grad "disciplinering i form af politi, retsvæsen, lovgivning og mediernes kritik af den 'homoseksuelle forfører'" (Edelberg 2012, 295). Inte minst framhäver Edelberg polisinspektör Jens Jersilds insats som viktig för denna utveckling.

Undersökningen är empiriskt välgrundad. Den bygger på ett stort och mycket sammansatt material, som vittnar om nyfikenhet och forskningsmässig fantasi. Edelberg behandlar sin problemställning från flera vinklar, med många metoder och med utpräglad förmåga till att finna olika kalltyper, som alla bidrar till att belysa problemställningen. Så till exempel utgörs sista kapitlet av en bildanalys av erotiska och pornografiska bilder från olika gaymagasin, som visar övergången från drömska nakenbilder av unga pojkar till explicit pornografiska bilder av vuxna män – en utveckling som styrker tesen om uppkomsten av ett ideal av jämnåriga, jämlika förhållanden.

Studiens mest avgörande styrka är emellertid själva den historia den berättar. Det har tidigare påpekats att samkönad sexualitet omdefinierades efter andra världskriget så att åldersöverskridande sexuella förhållanden utdefinierades ur begreppet homosexualitet (Halperin 2002). Edelbergs originalitet ligger i det sätt som han empiriskt knyter denna utveckling samman med samhälleliga disciplineringsmekanismer och hur han ställer homosexualitetens historia i explicit dialog med efterkrigstidens danska socialhistoria. En styrka är också den konsekvens med vilken Edelberg arbetar på att undgå en entydig fördelning av skurk- och hjälteroller. Här kan nämnas hans nyanserade förståelse av polisens, och särskilt polisinspektör Jens Jersilds roll.

Det är en fördel att avhandlingen i hög grad är tesdriven, men det är

samtidigt inte helt oproblematiskt. Den starka fokuseringen på tesen gör att diskussionen på sina ställen blir onyanserad och leder till övertolkningar. Särskilt kan nämnas att andra faktorer än sedlighetspolisen och Jens Jersild nedtonas, till exempel homorörelsens egna disciplinerande åtgärder och transnationella inflytande. Wilhelm von Rosens argument om att den ekonomiska tillväxten spelade en stor roll för att Köpenhamns *trækkerdreng* försvann, eftersom unga män i mitten av 1960-talet fick mera pengar att röra sig med och sannolikt kände sig mindre frestade att tjäna snabba småpengar, avvisar Edelberg explicit (239), men utan egentliga undersökningar eller argument.

Edelberg arbetar experimenterande på flera ställen i avhandlingen. Det är en modig och lovvärd, men också riskabel forskningsstrategi. Tillvägagångssättet fungerar som helhet och skänker avhandlingen friskhet och analytisk dynamik, men det är inte alla experiment som blir lika övertygande slutförda. Det gäller till exempel användningen av Anne Marie Mols praxiografi i analysen av möten mellan homo-sexuella män och män under 21 år 1947–1965, belysta genom rättskällor. Enligt Mols anvisningar söker Edelberg det multipla och påminner sig själv om att det relevanta och irrelevanta är utbytbar för olika aktörer (166). Det han finner i sin empiriska analys är emellertid 74 rättsfall, där beskrivningarna av händelseförloppet är påfallande likartade. Det är inte på något sätt negativt att finna något annat än det man letade efter – tvärtom vittnar det om empirisk disciplin. Här saknas dock mera explicita reflexioner över det oväntade resultatet. Avhandlingen skulle ha vunnit på en diskussion om hur dessa förbluffande likartade berättelser skulle kunna belysa såväl den sexuella praktiken som de åtalade männens förmåga att umgås med rättsapparaten. Kanske kunde detta ha gjorts utifrån Natalie Zemon Davis *Fiction in the Archives* (Davis 1987). Ett annat exempel är att användandet av termen *bricolage* i bildanalysen inte utförs helt övertygande. Begreppet borde ha diskuterats grundligare när det nu används. Som det nu är tjänar det mest till att dekontextualisera bildanalysen.

Edelberg skriver i en lättläst och essayistisk stil som några gånger medverkar till att dölja att han väljer väljjud framför precision i ordvalet

och sensationell chockverkan framför språklig klarhet. Det mest störande exemplet på det senare är meningen: ”Både homoseksualitet og heteroseksualitet var ulovlige i Danmark før 1930.” (55 och 60) Heteroseksualitet som praktik var inte i sig olaglig – den var föremål för lagreglering.

Sammanfattningsvis är avhandlingen ett empiriskt trovärdigt, teoretiskt reflekterat och originellt bidrag till forskningen om sexualitetens historia i Danmark. Den har en väsentlig styrka i sin nyanserade förståelse av såväl homosexuella som samhällets officiella representanter, och öppnar därför för en mera konstruktiv dialog mellan sexualitets- och socialhistoria. Vissa delar kunde ha gjorts med större precision och djup, men med tanke på tidsramarna för en ph.d.-avhandling är resultatet ändå imponerande.

JENS RYDSTRÖM
LUNDS UNIVERSITET

KLAUS PETERSEN
SYDDANSK UNIVERSITET

ANNE LØKKE
KÖPENHAMNS UNIVERSITET

FAKULTETSOPPONENTER

REFERENSER

Davis, Natalie Zemon. 1987. *Fiction in the Archives: Pardon Tales and Their Tellers in Sixteenth-Century France*. Stanford: Stanford University Press.

Halperin, David M. 2002. *How to Do the History of Homosexuality*. Chicago: University of Chicago Press.